

DANIELA ČARNÁ

Jarmila Sabová Džuppová – Nutrition

DANIELA ČARNÁ

Jarmila Sabová Džuppová – Výživa

Annotation

In the permanent column of the Profil journal we introduce various forms of feminist and gender-oriented artworks of domestic artists with the ambition to create a collection of artworks, which we would also like to release in the form of a book, thus offering readers reliable navigation in the territory of gender-specific art in Slovakia. Staring out from the already existing rich archive of the journal, we have decided that it will consist of at least a hundred feminist works and, if we exceed this limit, that will only be further proof that, even though feminism is not a mainstream art in Slovakia, the feminist discourse, which is received by the majority of the population with embarrassment, has significantly changed the mindset of many artists and, via their artworks, also that of a large part of exhibition visitors. In the current contribution, Daniela Čarná interprets Jarmila Sabová Džuppová's painting *Nutrition* (2026, tempera on hardboard, 140 × 142 cm), focusing not only on individual pictorial symbols (the motif of a bear, bathtub, water, milk, vegetation), but she also places them in the broader context of the artist's life and work with references to non-artistic sources. The young woman's braided ponytail and the sweet, braided Christmas bread in the picture are a quote from the 1966 movie *Daisies* directed by Věra Chytilová, while the motif of the sweet, braided bread – a spiritual and physical nutrition – replaces Virginia Woolf's book *Mrs. Dalloway* from older paintings. As Čarná puts it: "The motifs of her paintings exude timelessness and mystery, which she is able to capture between the lines. The artist's sensitivity to internal and external stimuli and her ability to give meaning to small and overlooked events in life allow us to decode their contents as well".

Jarmila Sabová Džuppová (*1984, Michalovce) studied at the Studio of Graphics and Experimental Art at the Faculty of Arts of the Technical University in Košice (prof. Zbyněk Prokop, Rudolf Sikora, 2002 - 2010). She was a finalist for the Oskár Čepan Award (2009), the VÚB Foundation Award (2010, 2018). She has had solo exhibitions at the City Gallery in Rimavská Sobota, the Nitra Gallery (2006), the Cyprján Majerník Gallery in Bratislava (2010) and the E. Zmeták Art Gallery in Nové Zámky (2026) and regularly exhibits, among others, at the DOT Gallery in Bratislava. Her work is represented in the collections of the Slovak National Gallery, the Liptov Gallery of P. M. Bohúň in Liptovský Mikuláš and many private collections. Her essays are regularly published in the magazine *Jazdec*, and her painting oeuvre has been included in the representative publication *Fifty Contemporary Artists in Slovakia* (2014).

Daniela Čarná (*1977) studied Art History at the Faculty of Arts of Comenius University in Bratislava and completed her PhD studies at the Faculty of Arts of Trnava University. She is engaged in curatorial activities and gallery pedagogy, focuses on the art of the unofficial scene of the 1970s and 1980s and sacred themes in contemporary art. She currently works as a curator at the E. Zmeták Art Gallery in Nové Zámky and at the Central Slovak Gallery in Banská Bystrica. danielacarna@gmail.com

Jarmila Sabová Džuppová: Výživa, 2026,
tempera na sololite, 140 x 142 cm

Anotácia

V stálej rubrike časopisu *Profil* predstavujeme rôzne polohy feministickej a rodovo orientovanej tvorby domácich autoriek a autorov s ambíciou vytvoriť kolekciu feministických a queer diel, ktorú by sme radi vydali aj v knižnej podobe a ponúkli tak čitateľkám a čitateľom spoľahlivú navigáciu v teritóriu rodovo špecifickej tvorby. Vychádzajúc z už existujúceho bohatého archívu časopisu sme sa rozhodli, že ju bude tvoriť prinajmenšom sto diel. Ak túto hranicu prekročíme, bude to len ďalší dôkaz toho, že hoci feminizmus nie je na Slovensku hlavným prúdom umenia, feministický diskurz – väčšinou populáciou zvyčajne prijímaný rozpačito – významným spôsobom zmenil myslenie mnohých umelkýň a umelcov a prostredníctvom ich tvorby i veľkej časti návštevníčok a návštevníkov výstav. V aktuálnom príspevku Daniela Čarná interpretuje maľbu Jarmily Sabovej Džuppovej s názvom *Výživa* (2026). Zameriava sa nielen na jednotlivé obrazové symboly (motív medveda, vane, vody, mlieka, vegetácie), ale ich aj zasadzuje do širšieho kontextu autorkinho života

a tvorby s odkazmi na mimovýtvárné zdroje. Zapletený vrkoč mladej ženy a zapletená vianočka na obraze sú citáciou z filmu *Sedmokrásky* režisérky Věry Chytilovej z roku 1966. Motív vianočky – duchovnej a telesnej potraviny – nahrádza knihu Virginie Woolfovej *Pani Dallowayová* zo starších obrazov. Ako píše Čarná: „Cez konkrétne motívy jej obrazov presakuje *nadčasovosť a tajomnosť*, ktoré dokáže zachytiť medzi riadkami. Senzitivita autorky k vnútorným aj vonkajším podnetom a schopnosť dať význam drobným a prehlíadaným udalostiam života umožňuje *dekódovať ich obsahy aj pre nás.*“

Jedna z aktuálnych maliieb Jarmily Sabovej Džuppovej, prezentovaných na autorskej výstave *Páv a bažant podľa vzoru dub* (2026) v Galérii umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch, zobrazuje spiaceho medveda a dievča so zapleteným vrkočom vo vani naplnenej mliekom. Za nimi rastie malinčie a na okraji vane leží nedotknutý krajec vianočky. Náznak príbehu či skôr jeho absencia. Ako by existovalo len tu a teraz, žiadne predtým ani potom. Obraz bezprostredne vzbudzuje záujem a priťahuje pohľad toho, kto sa díva. Vtáhuje ho do atmosféry a podmaňuje si ho akosi nehybnosťou, nečasovosťou až metafyzickou magickosťou. Prvotná asociácia nás spontánne prinavracia do sveta detských spomienok a rozprávok, kde medvede – plyšové, animované aj skutočné – majú privilegované postavenie, zväčša pozitívne, no niekedy aj hrozivé. Macko Uško, Macko Pu, Máša a medved'... Podmieňujú vnímanie obrazu detskou poetikou, ktorá pripravuje pôdu ďalším čítaniam a asociáciám za hranicami ilustratívnosti.

Využívanie naddimenzovaných postáv a predmetov, ktoré sú príznačné pre maliarsku tvorbu Jarmily Sabovej Džuppovej v jej často až dvojmetrových obrazoch, nájdeme napríklad v tvorbe mäkkých objektov Claesa Oldenburga, u Louise Bourgeoisovej, Niki de Saint Phalle a v našom prostredí u Miry Haberernovej, Milana Paštéku či Jozefa Jankoviča v rôznych polohách novej figurácie šesťdesiatych rokov 20. storočia. Detská perspektíva sa však zároveň stáva znepokojivou, avizuje existenčnú úzkosť a napätie. Tento paradox bezproblémového verus konfliktného majú v sebe aj autobiografické diela Jarmily Sabovej Džuppovej, ktorá pri výstavbe obrazových svetov využíva princípy naivnej perspektívy a štylizovanej maľby kombinovanej s kresbou.

Zapletený vrkoč mladej ženy a zapletená vianočka na obraze je obrazová scéna, ktorá je citáciou z filmu *Sedmokrásky* režisérky Věry Chytilovej z roku 1966. Vo vani naplnenej mliekom sa kúpu hlavné hrdinky filmu. Obe sa volajú Mária, no jedna z nich sa predstavuje aj ako Jarmila, autorkina menovkyňa (či alter ego?). Jazykom detí, ktoré sú „nad vecou“, vedú absurdnú a pritom existenciálne zásadnú filozofickú diskusiu o dôkaze existencie: „A kto ti vôbec říká, že jsme to my? A že vůbec jsi? – No přece ty! – No vlastně ano.“¹ Jarmila Sabová Džuppová siahla po inšpirácii z kultového filmu, no, ako vždy, prepája ju so svojím osobným príbehom, s vonkajšími udalosťami a s ich vnútorným prežívaním. Vaňu umiestňuje do krajiny, odkazujúc na vlastné športové aktivity, otužovanie, plávanie a beh, ktorým sa súťažne venuje a ktoré vníma aj ako cestu sebazpoznávania. Často pri tom siaha na dno svojich fyzických a psychických možností. Obraz odkazuje na staršie dielo *Medvedia hora* (2023) s vysekanou dierou v ľade a so ženskou postavou ležiacou v kadi v tvare draka, ako aj na dielo *Strážca prahu* (2024) s postavou anjela s dvomi vlajkami a so symbolmi medvedov. *Medvedia hora* je aj názov rekreačného strediska na Zemplínskej šírave, kam autorka chodievala pravidelne plávať a otužovať sa, napokon aj otužili sa medzi sebou volajú ľadové medvede. Vaňa v obraze je slovami autorky „*inverzná k diere do ľadu*“, symbolizovať by mohla bezpečné materské lono, ale aj možné ohrozenie. Odkazuje aj na diela *Malá vaňa* a *Súhvezdie Labuť* (oba 2022) s labuťou z kolotoča, ktorá je zároveň nádobou – vaňou. V jednom z obrazov sa v nej chúlí melancholická postava ženy a v pozadí rastie dätelina, ktorú v posledných dielach opakovane nahrádza malinčie. Na oboch obrazoch je vedľa labutej vane umiestnený červený nočný stolík s knihou. Podľa slov autorky ide o knihu *Pani Dallowayová* (1923 – 1925) feministickej autorky Virginie Woolfovej. Tá ho označila za svoj najlepší román,

¹ Proti Chytilovej filmu, inšpirovanému hrou *Sekta* z pražského divadla Semafor, v čase jeho uvedenia vystúpil v Národnom zhromaždení istý poslanec, ktorý kritizoval, že film nekorešponduje s ideálmi komunizmu, a jeho distribúcia bola obmedzená.

v ktorom hlavná postava Clarissa Dallowayová je jej alter egom. Stala sa aj alter egom Jarmily Sabovej Džuppovej, ktorá si do knihy vpísala slová *Ja som Clarissa*. Postavy v obrazoch Jarmily Sabovej Džuppovej na seba preberajú jej vlastnosti, ale aj naopak. Odzrkadľujú jej bohatý vnútorný svet či podobu a vlastnosti ľudí, ktorí jej vstupujú do života a zanechávajú v ňom stopy. Knihu v obraze *Výživa* nahrádza vianočka, duchovná a telesná potrava ako dve strany jednej mince. Podobne je to pri Bulgakovovom románe *Majster a Margaréta* (1928 – 1940), ktorý opakovane číta a umožňuje jej interpretovanie života v každej etape nanovo.

Voda v Zemplínskej šírave, na plavárni, ktorú autorka pravidelne navštevuje, ale aj vo vani symbolizuje očistnú vodu Jordánu či rieku Styx – prechod medzi rôznymi úrovňami vnímania. V obrazoch je voda väčšinou pokojná a nehybná, no výnimočne aj dramaticky rozbúrená (*Loď Čajka s vodným drakom*, 2022). Vaňa má zaujímavých predchodcov či vizuálnych súrodencov naprieč dejinami umenia. V domácom kontexte selektívne spomeňme napríklad iluzívne maľby vane Ivana Kříža, prezentované na legendárnom 1. otvorenom ateliéri v dome Rudolfa Sikoru na Tehelnej 32 v Bratislave (1970), video Jany Želibskej *Jej pohľad na neho* (1996), v ktorom ústrednú rolu zohráva červená vaňa a pohľad ženy na sprchujúceho sa muža, mäkké textilné obrazy/reliéfy Emöke Vargovej (*Vaňa*, 1999) či portrét americkej herečky Whoopi Goldbergovej zhotovený fotografkou Annie Leibowitzovou, kde herečka leží ponorená vo vani plnej mlieka (1984). V historickom kontexte je známy príklad vane v obraze *Maratova smrť* Jacqua-Louisa Davida (1793).

Ak by sme postavu dievčaťa vo vani čítali ako autorkino alter ego, maliny môžu predstavovať plodnosť, hojnosť, lásku a túžbu po bezstarostnosti, ktorá zľudovala aj v metafore „život je malina“. V prenesenom význame môžeme výjav vnímať ako symbol bezstarostnej rajskej záhrady. K jeho harmónii prispieva štvorcový tvar, typický pre niektoré z novších autorkiných diel. Mlieko vo vani symbolizuje materstvo, hojnosť, nevinnosť a zároveň výživu, ako napovedá samotný názov maľby. Medveď, symbol sily a moci, v starovekých kultúrach posol medzi zemou a nebom, zas môže predstavovať svet, ktorý autorku presahuje, či akéhosi guru, ktorý jej sprostredkuje kontakt s vyšším životným princípom. Pozorovať možno súlad a symbiózu s prírodnými elementmi, ktoré v jej tvorbe často vystupujú v hlavnej úlohe, ale aj dialóg či napätie žensko-mužského sveta, ktorý je v jej námetoch neraz prítomný. Napokon, slovami Jarmily Sabovej Džuppovej, v obraze je všetko „výživné, máš všetko poruke, jedlo, pitie, duchovného sprievodcu, že aj v samote si úplná, kompletná a ten vnútorný pocit hojnosti, dostatku a z toho vyplývajúci pokoj“. Ona sama vo svojom živote neberie nič ako vec náhody. Všetko jej postupne zapadá do väčšieho celku, to pekné aj to zložitú. Obrazy sú ako zastavenia na ceste, ktoré nasajú energiu jej momentálneho osobného rozpoloženia. Maľuje na sololit, čím vyjadruje istú provizórnosť, dočasnosť, dištanc. Má schopnosť byť nad vecou a nebrať sa až tak vážne, ale aj osobnú pokoru a občas vzdor. Cez konkrétne motívy jej obrazov presakuje nadčasovosť a tajomnosť, ktoré dokáže zachytiť medzi riadkami. Senzitivita autorky k vnútorným aj vonkajším podnetom a schopnosť dať význam drobným a prehliadaným udalostiam života umožňuje dekodovať ich obsahy aj pre nás.

Jarmila Sabová Džuppová patrí k silnej a neprehliadnuteľnej generácii autoriek takzvaného košického okruhu, ktoré prevažne v médiu maľby autenticky reflektujú osobné prežívanie života, vzťahov, partnerstva, materstva. V posledných rokoch sa zaoberajú témami spojenými s vlastnou identitou v období stredného veku (Lucia Dovičáková, Ildikó Pálová, Vlasta Žáková, Andrea Čepiššáková, Eva Moflárová a i.). Jarmila Sabová Džuppová medzi nimi vyniká ako solitér s jasným, charakteristickým rukopisom, ktorý sformulovala už počas vysokoškolských štúdií na Fakulte umení Technickej univerzity v Košiciach u profesora Rudolfa Sikoru. V začiatkoch tvorby čerpala zo symboliky predmetov odkazujúcich na svet detstva, ako je kolotoč, luster, klavír, loď, kôň či vlk. Dnes sú to delfíny, podjazdy budov, anjeli či postavy šamanov a silných sebestačných žien, v ktorých môžeme vnímať autorkino dozrievanie a nachádzanie vnútornej rovnováhy, ale aj vzdor proti stereotypom. Postavy zobrazuje často odzadu (tzv. *Rückenfigur*). Nevidíme im do tváre, čím nám umožňuje dívať sa nie na ne, ale spolu s nimi. A spolu s autorkou. Jej maľby

nachádzajú paralelu v denníkových a autorských textoch, z ktorých niektoré aj publikuje. Odokrýva v nich intímnu rovinu svojho prežívania každodenných udalostí. Tie sú hlavným a viacúrovňovým inšpiračným zdrojom medzi snom a realitou, potrebou hľadať v každodennom dianí vyšší princíp a zmysel a nevzdať sa ani pod ťarchou okolností života.

Jarmila Sabová Džuppová (*1984, Michalovce) študovala v Ateliéri grafiky a experimentálnej tvorby na Fakulte umení Technickej univerzity v Košiciach (prof. Zbyněk Prokop, Rudolf Sikora, 2002 – 2010). Bola finalistkou Ceny Oskára Čepana (2009) a Ceny Nadácie VÚB (2010, 2018). Samostatne vystavovala v Mestskej galérii v Rimavskej Sobote, v Nitrianskej galérii (2006), v Galérii Cypriána Majerníka v Bratislave (2010) a v Galérii umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch (2026), pravidelne vystavuje v DOT. Contemporary Art Gallery v Bratislave a i. Jej tvorba je zastúpená v zbierkach Slovenskej národnej galérie, v Liptovskej galérii Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši a v mnohých súkromných zbierkach. Jej eseje pravidelne vychádzajú v časopise *Jazdec* a jej maliarska tvorba je zastúpená v reprezentatívnej publikácii *Päťdesiat súčasných umelcov na Slovensku* (2014).

Daniela Čarná (*1977) vyštudovala dejiny umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, doktorát ukončila na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity. Venuje sa kurátorstvu a galerijnej pedagogike, zameriava sa na umenie neoficiálnej scény sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20. storočia a sakrálne témy v súčasnom umení. Aktuálne pôsobí ako kurátorka v Galérii umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch a v Stredoslovenskej galérii v Banskej Bystrici.

danielacarna@gmail.com

